

WODC-cahier 2004-2

Bekennen en ontkennen van verdachten

Een onderzoek naar de proceshouding van verdachten naar aanleiding van het wetsvoorstel strekkende tot een vereenvoudigde bewijsmotivering bij bekende verdachten

Menno Jacobs

Exemplaren van deze publicatie kunnen schriftelijk worden besteld bij

Bibliotheek WODC, kamer KO 14
Postbus 20301, 2500 EH Den Haag

Fax: (070) 370 45 07
E-mail: a.eind@minjus.nl

Cahiers worden in beperkte mate gratis verspreid zolang de voorraad strekt

Alle nadere informatie over WODC-publicaties is te vinden op Justweb en op www.wodc.nl

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Methode	2
3	Prevalentie bekennen en ontkennen	3
4	Bekennen of ontkennen per type delict	4
5	Persoons- en zaakgegevens van bekende en ontkennende verdachten	5
6	Bekennen en ontkennen bij hoger beroep / efficiëntievoordeel van het wetsvoorstel	11
7	Samenvatting en conclusie	11
	Literatuur	13

Bekennen en ontkennen van verdachten

1 Inleiding

De proceshouding van verdachten is een tamelijk onderbelicht fenomeen in de criminologische literatuur. Het meeste van het weinige onderzoek dat is gedaan naar bekennen en ontkennen in strafzaken richt zich op zedenzaken, die naast geweldsdelicten het meest worden ontkend (Doyle, 2001). Cruciaal in dit verband is wat precies onder ontkennen of bekennen wordt verstaan. Hoe classificeren we gedeeltelijke bekentenissen en bagatelliseringen? Hoe interpreteren we een verdachte die één van de twee hem tenlastegelegde feiten bekent en één daarvan ontkent, of slechts gedeeltelijk bekent?

In deze studie willen we trachten de proceshouding van verdachten in kaart te brengen vanaf het politieverhoor tot en met de afdoening in eerste aanleg. Er wordt daartoe gebruik gemaakt van de gegevens uit de WODC-Strafrechtmonitor, die verderop in dit cahier beschreven wordt. Allereerst definiëren we bekennen en ontkennen.

Het bekennen en ontkennen wordt wel in termen van een continuüm beschreven met het volledig erkennen en toegeven van feiten en verantwoordelijkheid aan het ene uiterste tot een volledige ontkenning van de tenlastegelegde feiten aan het andere. Barrett, Sykes en Byrnes (1986) onderscheiden vier typen van ontkenning, te weten het ontkennen van feiten, het ontkennen van kennis van die feiten, het ontkennen van de betekenis ('impact') van de feiten en het ontkennen van het verantwoordelijk zijn voor de feiten. Salter (1988) betreft ook een mogelijk schuldgevoel bij het bekennen en ontkennen en identificeert zeven categorieën.

In navolging van een eerder verschenen en tot op zekere hoogte vergelijkbare studie als deze (Wartna e.a., 1999) spreken we van een ontkenning als de verdachte elke betrokkenheid bij de tenlastegelegde feiten ontkent, de feiten zelf ontkent, of geen enkele verklaring aflegt. Onder een bekentenis wordt het volledig erkennen van de tenlastegelegde feiten verstaan. Nieuw is dat nu ook de gedeeltelijke bekentenis in het onderzoek wordt betrokken. Bij een gedeeltelijke bekentenis van één tenlastegelegd feit wordt de betrokkenheid erbij wel toegegeven, maar wordt de tenlastelegging tegelijkertijd verdraaid of gebagatelliseerd. Ook kan de impact en bedoeling van of de verantwoordelijkheid voor het tenlastegelegde feit door de verdachte worden betwist. Hierbij moet men denken aan het 'per ongeluk' (komt bij geweldsdelicten nogal eens voor) of 'op verzoek' (bij zedenzaken bijvoorbeeld) begaan van een delict, of het minimaliseren van het eigen aandeel bij in vereniging gepleegde delicten. Daarnaast spreken we van een gedeeltelijke bekentenis als een of meer feiten worden ontkend terwijl een of meer *andere* feiten uit het proces verbaal of de strafzaak juist wel worden bekend. Een rechtvaardiging van een strafbaar feit wordt niet als (gedeeltelijke) ontkenning gezien. Onder rechtvaardigingen vallen beweringen als 'diefstal om in een verslaving te voorzien' of 'geweldgebruik uit zelfverdediging'.

Het bekennen of ontkennen van verdachten is recent in de belangstelling komen te staan door een door de minister van Justitie ingediend wetsvoorstel om bij bekende verdachten een vereenvoudiging in de procedure toe te passen. Het voorstel is om 'het mogelijk te maken dat met een opgave van bewijsmiddelen wordt volstaan voor zover de verdachte het bewezen verklaarde heeft bekend' zoals

het in de memorie van toelichting staat vermeld.¹ Een *opgave van bewijsmiddelen* zou na instellen van een appel de thans benodigde *uitgewerkte bewijsmiddelen* moeten vervangen. Verderop in de memorie staat dat volgens de opvatting van het Openbaar Ministerie 'het wetsvoorstel vooral meer efficiëntie zal opleveren bij eenvoudige strafzaken en bij gecompliceerde strafzaken waarin echt gaaf wordt bekend.' Een belangrijke en voor de hand liggende vraag is hoe groot het efficiëntievoordeel bij benadering zou kunnen zijn. Daarover wordt in het wetsvoorstel geen uitspraak gedaan.

In dit WODC-cahier wordt eerst de proceshouding van verdachten bij strafzaken bestudeerd. Het bekennen en ontkennen wordt zowel *per feit* als *per strafzaak* onderzocht. Een strafzaak kan immers meerdere feiten bevatten. In het eerste deel zullen we het bekennen en ontkennen op 'feitniveau', dat wil zeggen op het niveau van het politieverhoor, bekijken. Later, in paragraaf 5, stappen we over op 'zaakniveau', waarbij een of meerdere feiten in een zaak zijn ondergebracht die wordt ingeschreven bij het Openbaar Ministerie. Op zaakniveau is het mogelijk om het bekennen en ontkennen in verband te brengen met persoonlijke en strafrechtelijke gegevens, zoals leeftijd en etniciteit, maar ook met de percentages septs, transacties, veroordelingen en vrijspraken die verderop in de procesgang plaatshebben. Dan volgt een paragraaf over het al dan niet instellen van hoger beroep door bekende of ontkennende verdachten, waarin ook een schatting wordt gegeven van het met het bovenstaande wetsvoorstel beoogde efficiëntievoordeel.²

2 Methode

Voor het bestuderen van de houding van de verdachte tijdens de verhoren maken we gebruik van de bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum onderhouden Strafrechtmonitor. De Strafrechtmonitor (SRM) is een afspiegeling van de strafrechtspleging zoals die zich in een bepaald jaar in Nederland heeft voorgedaan, op basis van strafdossiers. Momenteel zijn zaken beschikbaar die in de jaren 1993, 1995 en 1999 in eerste aanleg zijn afgedaan. Uit een gestratificeerde a-selecte steekproef van strafzaken worden de kenmerken ervan zowel kwantitatief als kwalitatief (in de vorm van een casusbeschrijving) vastgelegd. Op die manier wordt een getrouwe weergave van de zaak gegeven. Met het databestand kan onderzoek worden gedaan naar het feitencomplex, de persoon van de verdachte, de afdoening, de strafprocessuele gang van zaken en eventuele slachtoffers. De Strafrechtmonitor heeft betrekking op het Wetboek van Strafrecht, inclusief de Opiumwet. Als uitgangzaak zijn uitgesloten de Wegenverkeerswet, de Wet op de Economische Delicten, de Wet Wapens en Munitie, alsmede het Militair Strafrecht en het overige bijzondere strafrecht. De steekproef is getrokken op basis van de CBS-registratie van de bij het Openbaar Ministerie ingeschreven zaken. De uitsluitingen betreffen circa acht procent van de totale geregistreerde criminaliteit. De gepresenteerde cijfers zijn herwogen naar het CBS-populatiebestand waarbij de genoemde uitsluitingen buiten beschouwing zijn gelaten. Binnen een delictcategorie zijn de cijfers representatief, over delictcategorieën heen kan, door het ontbreken van genoemde delictcategorieën, een vertekening ontstaan ten opzichte van de totale geregistreerde criminaliteit.

1 TK 2003-04, 29 255 nr.3, p. 1

2 In sommige gevallen zouden bij wat hier als 'gedeeltelijke bekentenis' is gedefinieerd in navolging van het wetsvoorstel eveneens, al dan niet op onderdelen van de zaak, geen bewijsmiddelen behoeven te worden uitgewerkt. Bij de berekening van het efficiëntievoordeel is als uitgangspunt genomen dat er in de zaak *in het geheel geen* bewijsmiddelen behoeven te worden uitgewerkt, ofwel dat alle in de zaak voorkomende feiten volledig zijn bekend.

3 Prevalentie bekennen en ontkennen

Hoe vaak worden delicten tijdens het politieverhoor nu bekend, gedeeltelijk bekend, of ontkend? We bekijken de aantallen per feit. Tabel 1 geeft een overzicht.

Gemiddeld genomen wordt 18% van de feiten door de verdachte ontkend bij de politie. Circa 11% wordt gedeeltelijk bekend en de rest wordt volledig bekend. Er is geen trend waarneembaar in mate van bekennen of ontkennen over de jaren heen. De cijfers verschillen wel iets, maar de verschillen zijn niet significant. De feiten die 'niet verhoord' zijn, betreffen veelal gevallen waarin de dader wel bekend maar onvindbaar was of waarin de dader voor één feit uit een gecompliceerde zaak met meerdere feiten niet is verhoord (bijvoorbeeld 'tanken zonder te betalen' in een gestolen auto). In het hiernavolgende laten we de categorie 'niet verhoord' buiten beschouwing.

Tabel 1 – Bekennen, gedeeltelijk bekennen en ontkennen van feiten bij het verhoor van de verdachte door de politie, per jaar. Wsr + OW, excl. WvW, WED, WWM & ov. bijz. Sr.*

		1993	1995	1999	Totaal
Ontkend	Aantal	448	854	527	1.829
	Percentage	16,3	19,7	17,4	18,1
Gedeeltelijk bekend	Aantal	301	415	436	1.152
	Percentage	11,0	9,6	14,4	11,4
Bekend	Aantal	1.999	3.061	2.061	7.121
	Percentage	72,7	70,7	68,2	70,5
Niet verhoord	Aantal	14	61	127	202
	Percentage	0,5	1,4	4,0	2,0
Totaal	Aantal	2.762	4.391	3.151	10.304
	Percentage	100	100	100	100

Bron: SRM, WODC

* Voor toelichting afkortingen zie paragraaf 2

Het beeld verandert als we kijken naar bekennen en ontkennen van slechts enkele feiten. Het gebeurt nogal eens dat grote aantallen feiten, reeksen van diefstallen of vele malen gepleegde valsheid in geschrifte, in één keer worden bekend. Doordat het bij deze zogenoemde schoon-schip-bekenningen om grote aantallen feiten gaat, drukt dit verhoudingsgewijs zwaar op het totale percentage ontkenningen. Tabel 2 laat zien hoe vaak er bekend of ontkend wordt in zaken waarbij maximaal

Tabel 2 – Bekennen, gedeeltelijk bekennen en ontkennen van een maximum van zeven feiten bij het verhoor van de verdachte door de politie, per jaar. Wsr + OW, excl. WvW, WED, WWM & ov. bijz. Sr.

		1993	1995	1999	Totaal
Ontkend	Aantal	301	480	428	1.209
	Percentage	22,4	25,1	24,1	24,0
Gedeeltelijk bekend	Aantal	162	235	209	606
	Percentage	12,0	12,3	11,8	12,0
Bekend	Aantal	883	1.200	1.138	3.221
	Percentage	65,6	62,7	64,1	64,0
Totaal	Aantal	1.346	1.915	1.775	5.036
	Percentage	100	100	100	100

Bron: SRM, WODC

zeven feiten ten laste zijn gelegd, ofwel één feit minder dan de mediaan van het aantal feiten per zaak. Dat wil zeggen dat feiten uit zaken met meer dan zeven feiten in tabel 2 buiten beschouwing blijven.

Het percentage ontkenningen is hoger bij een maximum van zeven feiten per zaak. Zonder de zogenoemde schoon-schip-bekenningen wordt circa een kwart van de feiten volledig ontkend.

4 Bekennen of ontkennen per type delict

Het ligt voor de hand dat sommige delicten vaker worden ontkend dan andere. Het ene delict 'leent' zich nu eenmaal beter voor ontkenningen dan het andere. Zo is aanhouding op heterdaad natuurlijk een belangrijke reden om te bekennen, alsook de aanwezigheid van enig ander onmiskenbaar bewijs. Gaat het delict gepaard met mogelijk discutabele of aan interpretatie onderhevige gebeurtenissen dan is de kans op gedeeltelijke bekentenissen verhoudingsgewijs groot. Zo mogen we bij diefstal zonder geweld meer bekentenissen verwachten dan bij diefstal met geweld, daar het motief voor en de mate van het gebruik van geweld voor verschillen van mening ontvankelijk zijn.

In tabel 3 is te zien dat bepaalde delicttypen duidelijk meer worden bekend, of juist ontkend, dan andere. Zedenzaken worden, met ruim 50%, het meest ontkend. Gewelddelicten en delicten tegen de openbare orde en het gezag worden verhoudingsgewijs het meest *gedeeltelijk* bekend. Vaak wordt de ernst van het geweld gebagatelliseerd. Valsheidsmisdrijven worden het vaakst bekend. De overige categorieën van misdrijven (geweldloze diefstal, vernieling, gemeengevaarlijke delicten en drugsmisdrijven) sluiten zich min of meer aan bij het gemiddelde patroon: circa zeven op de tien feiten worden bekend.

Tabel 3 – Feiten bekend, deels bekend of ontkend per type delict, 1993, 1995, 1999

		Ontkend	Deels bekend	Bekend	Totaal %	n
Geweld tegen personen		30,6	29,3	40,1	6,9	680
Seksuele misdrijven		51,5	16,6	31,9	2,4	235
Diefstal met geweld/ afpersing		27,3	20,0	52,7	2,2	220
Diefstal zonder geweld		20,7	7,8	71,5	34,8	3.437
Valsheid in geschrifte*		10,5	7,9	81,5	38,1	3.765
Vernieling		15,1	9,1	75,8	3,9	385
Openbare orde en gezag		19,7	28,1	52,2	6,6	655
Gemeengevaarlijke misdrijven		24,5	5,7	69,8	0,5	53
Drugsmisdrijven		17,7	8,7	73,6	4,5	447
Totaal	Aantal	1.775	1.111	6.991		9.877
	Percentage	18,0	11,2	70,8	100	

Bron: SRM, WODC

* Bij zich herhalende vormen van valsheid in geschrifte (bijvoorbeeld steunfraude) wordt elke periode waarover de valsheid in geschrifte is gepleegd geteld als één feit.

Eerder werd geconstateerd dat er geen verschuiving is te vinden in bekennen en ontkennen over de jaren heen. Vergelijken we de percentages ontkenningen *per delicttype* over de jaren heen, dan zijn er echter wel degelijk verschillen waarneembaar. Het percentage ontkenningen in zedenzaken zien we iets afnemen. Hetzelfde zien we bij valsheid in geschrifte en openbare orde en gezag. Voor het overige zijn

geen trends te zien; wel kan een bepaald type delict in een enkel jaar een van het gemiddelde afwijkend percentage ontkenningen te zien geven.

Tabel 4 – Feiten ontkend per type delict, per jaar, in procenten

	1993	1995	1999	Totaal %	n
Geweld tegen personen**	22,7	37,3	29,0	30,3	207
Seksuele misdrijven	59,5	54,2	45,4	51,5	121
Diefstal met geweld/afpersing	35,6	25,8	24,1	27,1	60
Diefstal zonder geweld	18,8	20,3	22,9	20,6	710
Valsheid in geschrifte**	9,6	14,9	1,0	10,1	396
Vernieling	15,4	15,1	13,7	14,6	58
Openbare orde en gezag**	24,8	27,3	15,0	19,6	130
Gemeengevaarlijke misdrijven*	6,7	13,3	39,1	22,6	12
Drugsmisdrijven**	8,9	15,9	29,5	17,5	79
Totaal (n)	428	846	499		1.773

Bron: SRM, WODC

* $\chi^2(2)$, $p < .05$

** $\chi^2(2)$, $p < .01$

Het is niet aannemelijk dat verdachten in de loop der jaren 'zomaar' meer of minder zouden gaan bekennen of ontkennen. Aan verschuivingen binnen een delictsoort moet daarom altijd aan een specifieke oorzaak worden gedacht die daaraan ten grondslag kan liggen. Bij de toename van het aantal ontkenningen bij drugsmisdrijven valt te denken aan het grotere aantal zwaardere drugsmisdrijven dat in 1999 bij het Openbaar Ministerie werd ingeschreven. Een beschuldiging van het produceren van verdovende middelen, een zwaar vergrijp, leent zich meer voor (gedeeltelijk) ontkennen dan het bij zich hebben van een bepaalde hoeveelheid drugs, een verhoudingsgewijs licht vergrijp, waarvoor de verdachte bovendien vaak op heterdaad is aangehouden.

De (sterke) afname van het aantal ontkenningen bij valsheidsmisdrijven kan voor een deel verklaard worden door een verbeterde bewijsvoering, als gevolg van toenemende automatisering en mogelijkheden tot het vergelijken van gegevensbestanden.

De afname van het ontkennen van gewelds- en openbare-ordemisdrijven is op het eerste gezicht moeilijker te verklaren. Daarvoor zou dieper op het materiaal moeten worden ingegaan.

5 Persoons- en zaakgegevens van bekende en ontkennende verdachten

Het is redelijk om te veronderstellen dat een verdachte bij zijn verhoor zijn kansen probeert in te schatten om een verantwoorde keuze te maken tussen bekennen en ontkennen (Van Zwieten, 2001). Kennis van de werkwijze van de politie en van het strafrechtelijk systeem is daarbij van belang. Als bekend is dat de officier van Justitie het moeilijk zal krijgen om bij een ontkenning van de feiten de zaak 'rond' te krijgen, kan ontkennen zin hebben, in die zin dat het zou kunnen bijdragen aan, of leiden tot een technisch sepot 'onvoldoende wettig bewijs' of een vrijspraak. Als de politie getuigen heeft gehoord, of er is ander bewijsmateriaal voorhanden, kan het zin hebben om juist te bekennen, zodat de sanctie misschien tot een boete beperkt blijft.

Kennis van het strafrechtelijk systeem doen de meeste verdachten vooral op door ermee in aanraking te zijn gekomen. Oudere verdachten zijn vaker recidivist dan jongere. Mogelijk kunnen zij daarom hun kansen beter inschatten dan jongeren. Etniciteit kan ook een rol spelen bij het bekennen of ontkennen. Mogelijk zijn bepaalde groepen allochtonen minder vertrouwd met de wijze waarop het Nederlandse strafrechtelijk systeem in elkaar steekt. Een en ander zullen we thans nader bestuderen.

Figuur 1 is een stroomdiagram dat het verloop van de procesgang van de in de Strafrechtmonitor opgenomen zaken in beeld brengt. Zaken waarin alle feiten zijn ontkend eindigen nogal eens in een sepot of een vrijspraak. Ruwweg kunnen we stellen dat één op de vijf verdachten volledig ontkent en ruim de helft van de zaken waarin dat het geval is met een sepot wordt afgedaan.³ Van de ontkenkende verdachten krijgt circa een derde een dagvaarding uitgereikt. Ruim drie kwart daarvan leidt tot een schuldigverklaring aan een of meerdere feiten. Overigens besluit slechts 4,3%⁴ van de verdachten die bij de politie alles ontkend hebben, ter zitting alsnog volledig te bekennen.

Bij gedeeltelijke bekentenissen vinden we een ander patroon. Hoewel het percentage verdachten dat een gedeeltelijke bekentenis aflegt bij de politie ongeveer even groot is als het percentage verdachten dat alles ontkent, worden verhoudingsgewijs veel gedeeltelijk bekennenden gedagvaard. Het percentage vrijspraken is nog maar heel gering binnen deze groep. Het percentage 'schuldig + vrijspraak' is daarentegen weer groot. 'Schuldig + vrijspraak' wil zeggen dat de verdachte voor een of meer (maar niet alle) feiten wordt vrijgesproken, soms ook wordt men voor één of meer feiten niet primair, maar wel subsidiair veroordeeld. De gedeeltelijke ontkenning was in die gevallen, zou men kunnen zeggen, terecht. Een verhoudingsgewijs groot percentage van de aanvankelijk slechts gedeeltelijk bekennende verdachten besluit ter zitting alsnog alle tenlastegelegde feiten te bekennen, namelijk 21,3%⁴.

Worden alle tenlastegelegde feiten bekend dan volgt in veruit de meeste gevallen een sanctie. Het staat niet in de figuur te lezen, maar uit nadere analyse blijkt dat het percentage beleidssepots bij bekennende verdachten veel groter is dan bij ontkenkende verdachten, waar meestal technisch sepots worden uitgevaardigd, meestal wegens 'onvoldoende wettig bewijs'. Bij bekentenissen wordt verhoudingsgewijs vaak getransigeerd. Wordt een zaak voor de rechtbank gebracht dan volgt in vrijwel alle gevallen een veroordeling. Slechts 3%⁴ van de verdachten die bij de politie volledig hebben bekend, ontkent een of meerdere feiten ter zitting.

3 In 1999 is 13% van *alle* bij het OM ingeschreven zaken met een onvoorwaardelijk sepot afgedaan (Openbaar Ministerie, 2002).

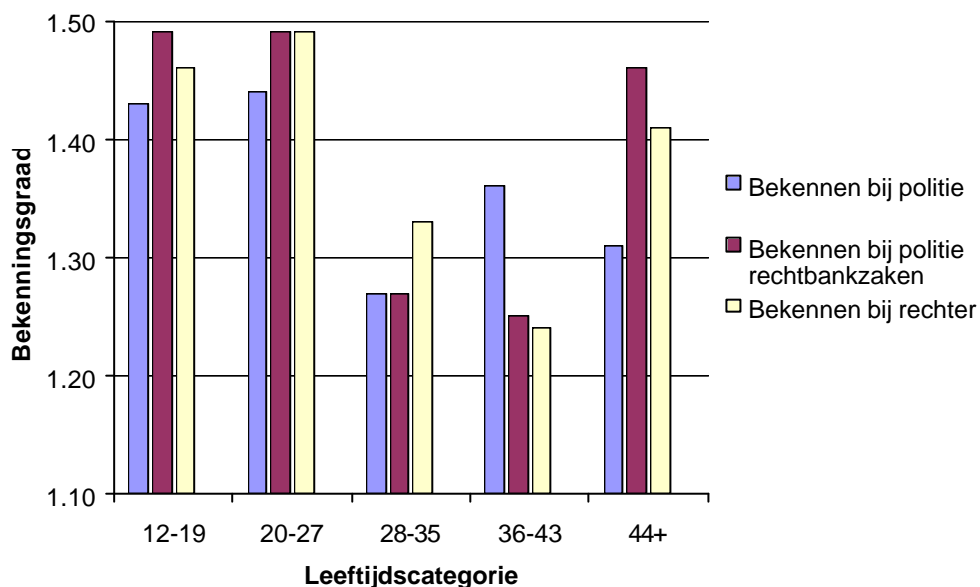
4 Cijfer staat niet in de figuur.

hier de figuur

Figuur 2 brengt het bekennen en ontkennen in verband met leeftijd. Ten behoeve van de overzichtelijkheid wordt bekennen/ontkennen nu weergegeven door middel van één maat, de *bekenningsgraad*. De bekenningsgraad heeft de waarde 2 als alle feiten zijn bekend, de waarde 1 als één of meer feiten gedeeltelijk zijn bekend, en de waarde 0 als alle feiten zijn ontkend. Als een verdachte bijvoorbeeld 1 feit heeft ontkend, 1 gedeeltelijk heeft bekend en 4 feiten heeft bekend, krijgt deze verdachte op de variabele *bekenningsgraad* de waarde $((1 \times 0) + (1 \times 1) + (4 \times 2)) / 6 = 9 / 6 = 1,5$. Op die manier kunnen op eenvoudige wijze groepen of categorieën van verdachten worden vergeleken.⁵

Uit figuur 2 blijkt dat er op middelbare leeftijd minder wordt bekend dan op meer jeugdige leeftijd. Bij de rechter wordt gemiddeld genomen iets meer bekend dan bij de politie. De leeftijdscategorie 36-43 jaar vormt hierop een moeilijk te verklaren uitzondering, al is niet uit te sluiten dat een deel van deze groep gemiddeld meer ervaren delinquenten het door middel van het bekennen probeert aan te laten komen op een transactie.

Figuur 2 – Bekenningsgraad per leeftijdscategorie

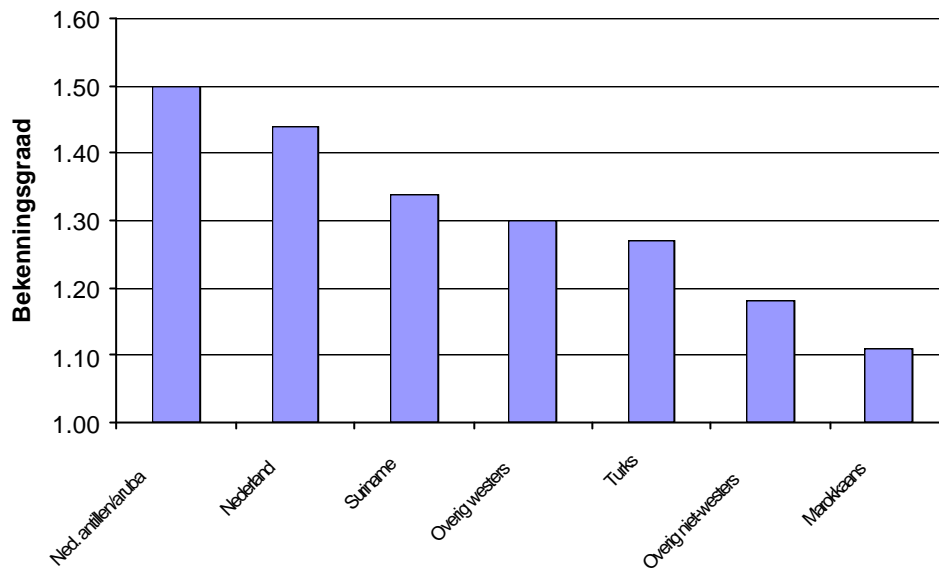

Tot slot bekijken we bekennen en ontkennen in relatie tot etniciteit. In figuur 3 is de bekenningsgraad afgezet tegen zeven verschillende (categorieën van) etnische afkomsten. De groepen zijn gerangschikt van een hoge bekenningsgraad naar een lage.

Voor etniciteit is in de Strafrechtmonitor een ruime definitie gehanteerd. In veel andere gegevensbestanden, zoals het Herkenningsdienstsysteem (HKS) en de Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD) wordt 'geboorteland' gebruikt om etniciteit te bepalen. In de Strafrechtmonitor wordt naast eigen geboorteland ook gekeken naar geboorteland van (een van de) ouders en, mocht daarover geen informatie beschikbaar zijn, naar andere indicatoren die kunnen wijzen op een bepaalde etnische achtergrond. Hierbij kan het gaan om een verklaring in het proces verbaal van de verdachte, van eventuele medeverdachten en/of getuigen, om een naam die overduidelijk wijst op een bepaalde etnische

5 De waarden op de variabele bekenningsgraad zijn niet uniek herleidbaar. Eenzelfde waarde kan op basis van verschillende omstandigheden tot stand komen. Aanhakend op het voorbeeld in de tekst: één feit bekend, en één feit gedeeltelijk bekend geeft bekenningsgraad ook de waarde 1,5. Het gaat hier echter niet zozeer om bekenningspatronen, als wel om een eenvoudige rangordinale vergelijking van individuen waarvoor de hier geconstrueerde variabele voldoet.

Figuur 3 – Bekeningsgraad naar etnische afkomst

achtergrond of om enige andere relevante observatie. Van een kleine 2% is geen etnische achtergrond vast te stellen.

Autochtone Nederlanders en mensen afkomstig van de Nederlandse Antillen en Aruba bekennen het meeste. Het valt op dat over het algemeen verdachten met een niet-westerse etnische afkomst het meest geneigd zijn te ontkennen. Overigens verschillen alleen de laagste twee categorieën significant van de hoogste twee, ofwel Nederlands-Antilliaanse/Arubaanse en Nederlandse verdachten bekennen significant meer dan Marokkanen en de mensen uit de categorie 'overig niet-westeren'. Deze categorie omvat circa 15% Somaliërs, 12% Algerijnen, 11% Iraniërs en voor het overige verscheidene andere niet-westerse landen.

Het is mogelijk dat bepaalde groeperingen niet-westerse allochtone verdachten minder bekennen dan verdachten van Nederlandse afkomst, omdat zij de taal minder goed beheersen. Mensen van de Nederlandse Antillen en Aruba, alsook Surinamers, die we net als mensen met een autochtone achtergrond verhoudingsgewijs vaak zien bekennen, spreken doorgaans goed Nederlands. Uit literatuur is bekend dat ook culturele factoren een rol spelen (Coppes e.a., 1997; Yesilgöz, 1995). In Turkse gemeenschappen is het te doen gebruikelijk om gezichtsveliezende delicten (diefstal, zedenmisdriven) te ontkennen. Misdaden die tot doel hebben de (familie-)eer te redden of te bewaken, kunnen juist rekenen op waardering en worden veel vaker bekend. Binnen Marokkaanse kringen speelt het schandebesef een grote rol. Dit in tegenstelling tot de Nederlandse cultuur die veel meer gericht is op schuldbesef. Zolang de misdaad niet aan het licht hoeft te komen, speelt de schande geen rol, en wordt bovendien bij jeugdigen de kans ontlopen dat ook de vader zich met de straf zal bemoeien. Ontkennen van de feiten geeft de grootste kans dat zij niet aan het licht komen. Immers, bij het bekennen ervan kan niemand er meer omheen.

Bekennen en ontkennen is duidelijk niet in gelijke mate verdeeld over typen zaken en categorieën van personen. Ter illustratie: autochtone jongeren die zijn voorgeleid voor vernieling of een openbare-ordedelict bijvoorbeeld leggen in 67% van de gevallen bij de politie een volledig bekende verklaring af. Mensen van allochtone afkomst, 25 jaar of ouder, die terechtstaan voor een geweldsdelict leggen in slechts 32% van de gevallen een volledig bekende verklaring af bij de politie.

6 Bekennen en ontkennen bij hoger beroep / efficiëntievoordeel van het wetsvoorstel

We keren terug naar de vraag die aan het begin gesteld werd, namelijk hoeveel zaken zullen zijn gemoeid met het wetsvoorstel inzake het afschaffen van het uitwerken van de bewijsmiddelen bij bekende verdachten waarbij appèl wordt aangetekend.

Allereerst selecteren we alle hoger beroepen. In de Strafrechtmonitorsteekproef is bij 9,6% van alle rechtbankzaken appèl aangetekend. Er is een opmerkelijke uitzondering en die wordt gevormd door de categorie drugs misdrijven.⁶ Hierbij wordt significant vaker hoger beroep aangetekend dan bij de overige categorieën van misdrijven, zowel in het geval de verdachte bij de politie heeft ontkend (*odds ratio*⁷ 2,4) als wanneer hij heeft bekend (*odds ratio* 3,7). Drugsdelinquenten die bij de politie hebben bekend, tekenen in 18% van de gevallen hoger beroep aan (tegenover 6,6% van alle bekende verdachten).

Van alle hogerberoepszaken heeft 41,9% van de verdachten de feiten bij de politie bekend. Een klein aantal verdachten herroept zijn bekentenis, en een deel ontkent (gedeeltelijk) bij de politie maar bekent bij de rechtbank, waardoor het percentage uiteindelijk uitkomt op 42,3%. In 2001 zijn 8.950 hoger beroepen aangetekend.⁸ Het wetsvoorstel voorziet derhalve op jaarbasis in een besparing van het uitwerken van bewijsmiddelen in ruim 3.700 zaken.

Eerder is al vermeld dat enkele delicttypen niet in de Strafrechtmonitor zijn opgenomen, waaronder, als voornaamste categorieën, de Wegenverkeerswet en de Wet Economische Delicten. De WED wordt voor het grootste gedeelte door het Openbaar Ministerie afgedaan. Verder betreft het nogal eens rechtspersonen, waarbij het bekennen of ontkennen van 'een verdachte' dus niet aan de orde is. Zaken betreffende de Wegenverkeerswet die bij de rechtbank worden aangebracht betreffen in veruit de meeste gevallen 'rijden onder invloed'. Het is aannemelijk dat de meeste van deze tenlasteleggingen worden bekend. Uit adem- of bloedanalyse is veelal de hoeveelheid genuttigde alcohol immers gevoelig bekend. Zouden *alle* veroordeelden wegens rijden onder invloed bij de politie hebben bekend, en zou er bij deze zaken even vaak als bij andere misdrijven hoger beroep worden aangetekend, dan komt het percentage zaken waarvoor geen bewijsmiddelen zouden behoeven te worden uitgewerkt hoger uit dan hierboven is berekend, namelijk op circa vijftig procent.

7 Samenvatting en conclusie

In deze studie is een inventarisatie gemaakt van het door verdachten bekennen en ontkennen van tenlastegelegde feiten. Er is gebruik gemaakt van de WODC-Strafrechtmonitor. De Strafrechtmonitor bestaat uit steekproeven van alle bij het Openbaar Ministerie aangemelde strafzaken met uitzondering van de Wegenverkeerswet, de Wet op de Economische Delicten, de Wet Wapens en Munitie, het Militair Strafrecht en het overige bijzondere strafrecht, behalve de Opiumwet.

6 Het gaat hier om zaken waarvan een drugs misdrijf ofwel het enige delict ofwel het delict met de zwaarste strafdreiging was.

7 Een odds ratio is een maat voor de sterkte van de samenhang tussen een eigenschap en een gebeurtenis, in dit geval 'drugszaak' en 'hoger beroep'. Valt de waarde 1 binnen het bereik van het betrouwbaarheidsinterval van de odds ratio dan is er geen significante samenhang.

8 Bron: OMdata, WODC

Globaal gesproken wordt ongeveer een vijfde van de door de politie geconstateerde feiten tijdens het politieverhoor ontkend. Zedenzaken worden het meest ontkend. Gewelddelicten worden verhoudingsgewijs het meest gedeeltelijk bekend. Valsheidsmisdrijven en vernielingen worden het meest bekend. Over de jaren heen worden binnen bepaalde delicttypen verschuivingen waargenomen in het bekennen en ontkennen. De veranderingen in bekennen en ontkennen moeten worden toegeschreven aan veranderingen in de aard of zwaarte van het delict, zoals dat bij drugszaken het geval lijkt te zijn, of aan betere bewijsmethoden die worden gehanteerd (zoals mogelijk bij valsheidsmisdrijven het geval is).

Bekennen leidt in de meeste gevallen tot een dagvaarding. Er vinden echter verhoudingsgewijs ook veel transacties plaats na een bekentenis. Gedeeltelijk bekennen leidt nog vaker dan bekennen tot een dagvaarding, en weer minder tot een transactie. Ter terechtzitting bekennt ruim 20% van de aanvankelijk slechts gedeeltelijk bekende verdachten alsnog. Bij gedeeltelijke ontkenningen vinden nogal eens gedeeltelijke veroordelingen plaats. Men wordt voor een of meer (maar niet alle) feiten vrijgesproken, of subsidiair veroordeeld. Ontkenningen eindigen verhoudingsgewijs het meest in septs en vrijspraken.

Jongere verdachten bekennen meer dan oudere. Mogelijk weten oudere, vaak recidiverende, verdachten hun kansen met betrekking tot bekennen of ontkennen beter in te schatten.

Autochtone verdachten bekennen meer dan verdachten van Marokkaanse afkomst en een categorie 'overig niet-westerse allochtonen' (niet zijnde Turken, Surinamers en Antillianen/Arubanen). Het is mogelijk dat dit samenhangt met de kennis van het strafrechtstelsel en de beheersing van de Nederlandse taal, maar ook culturele factoren spelen mee.

Berekend is dat bij inwerkingtreden van het in de inleiding besproken wetsvoorstel 40 à 50% van de hogerberoepszaken de bewijsmiddelen niet zouden behoeven te worden uitgewerkt, indien wordt uitgegaan van een bekende verklaring bij de politie of bij de rechtbank. Drugszaken zullen hierbij een oververtegenwoordiging te zien geven. Aanhoudingen op heterdaad komen bij drugszaken uiteraard nogal eens voor. Ontkennen van de feiten heeft in die gevallen niet veel zin. Daarbij wordt bij drugszaken verhoudingsgewijs veel hoger beroep aangetekend.

Literatuur

Barrett, M.J., C. Sykes, W. Byrnes

A systemic model for the treatment of intrafamily child sexual abuse. In: T.S. Trepper, M.J.Barrett (red.), *Treating Incenst: A Multiple Systems Perspective*, pp. 67-82
London, The Haworth Press, 1986

Coppes, R., F. de Groot, A. Sheerazi

Politie en criminaliteit van Marokkaanse jongens
Deventer, Gouda Quint, 1997

Doyle, S.

Denial in sexual offenders: A psychological perspective
Prison Service Journal, 138, 2001, pp. 50-54

Openbaar Ministerie

Goed Beschouwd. Jaarverslag 2001
Den Haag, Voorlichtingsdienst Openbaar Ministerie, 2002

Salter, A.C.

Treating child sex offenders and victims: A practical guide
Newbury Park, Sage, 1988

Wartna, B.S.J., W.M.E.H. Beijers, A.A.M. Essers

Ontkennende verdachten. Hoe vaak komt het voor?
Het Tijdschrift voor de Politie, jrg. 61, nr. 9, 1999, pp. 20-23

Yesilgöz, Y.

Allah, Satan en het recht; communicatie met Turkse verdachten
Arnhem, Gouda Quint, 1995

Zwieten, L.J.A. van

Bijzondere verhoormethoden en art. 29 Sv
Deventer, Gouda Quint, 2001

Rapporten in de reeks Onderzoek en beleid

Om zo veel mogelijk belanghebbenden te informeren over de onderzoeksresultaten van het WODC wordt een beperkte oplage van de rapporten kosteloos verspreid onder functionarissen, werkgroepen en instellingen binnen en buiten het Ministerie van Justitie. Dit gebeurt aan de hand van een verzendlijst die afhankelijk van het onderwerp van het rapport opgesteld wordt. De rapporten in de reeks Onderzoek en Beleid (O&B) worden uitgegeven door Boom Juridische uitgevers en zijn voor belangstellenden, die niet voor een kosteloos rapport in aanmerking komen, te bestellen bij Boom distributiecentrum, postbus 400, 7940 AK Meppel, tel.: 0522 23 75 55, via e mail: bdc@bdc.boom.nl. Een complete lijst van de WODC rapporten is te vinden op de WODC site (www.wodc.nl). Daar zijn ook de uitgebreide samenvattingen te vinden van alle vanaf 1997 verschenen WODC rapporten. Volledige teksten van de rapporten (vanaf 1999) zullen met terugwerkende kracht op de WODC site beschikbaar komen. Hieronder volgen de titelbeschrijvingen van de in 2001, 2002, 2003 en 2004 verschenen rapporten.

F.W.M. Huls, M.M. Schreuders, M.H. Ter Horst-van Breukelen, F.P. van Tulder (red.)
Criminaliteit en rechtshandhaving 2000; ontwikkelingen en samenhangen
2001, O&B 189

N. Jungmann, E. Niemeijer, M.J. ter Voert
Van schuld naar schone lei; evaluatie Wet Schuldsanering natuurlijke personen
2001, O&B 190

Ed. Leuw, N. Mertens
Evaluatie beginselenwet Tbs/wet Fokkens
2001, O&B 191

G.L.A.M. Huijbregts, F.P. van Tulder, D.E.G. Moolenaar
Model van justitiële jeugdvoorzieningen voor prognose en capaciteit
2001, O&B 192

M. Kruissink, C. Verwers
Het nieuwe jeugdstrafrecht; vijf jaar ervaring in de praktijk
2001, O&B 193

P.A.M. Verrest
Ter vergelijking; een studie naar het Franse vooronderzoek in strafzaken
2001, O&B 194

P.A. Kamphorst, G.J. Terlouw
Van vast naar mobiel; een evaluatie van het experiment met elektronisch huisarrest voor minderjarigen als modaliteit voor de voorlopige hechtenis
2002, O&B 195

D.E.G. Moolenaar, F.P. van Tulder, G.L.A.M. Huijbregtsen, W. van der Heide
Prognose van de sanctiecapaciteit tot en met 2006
2002, O&B 196

R.J. Bokhorst, C.H. de Kogel, C.F.M. van der Meij
Evaluatie van de Wet BOB; fase 1: de eerste praktijkervaringen met de Wet bijzondere opsporingsbevoegdheden
2002, O&B 197

E.R. Kleemans, M.E.I. Brienens, H.G. van de Bunt m.m.v. R.F. Kouwenberg, G. Paulides, J. Barendsen
Georganiseerde criminaliteit in Nederland; tweede rapportage op basis van de WODC-monitor
2002, O&B 198

M. ter Voert, J. Kuppens
Schijn van partijdigheid rechters
2002, O&B 199

A.L. Daalder
Het bordeelverbod opgeheven; prostitutie in 2000-2001
2002, O&B 200

A. Klijn
Naamrecht
2002, O&B 201

- M. Kruissink, C. Verwers**
Jeugdreclassering in de praktijk
2002, O&B 202
- R.J.J. Eshuis**
Van rechtbank naar kanton; evaluatie van de competentiegrensverhoging voor civiele handelszaken in 1999
2002, O&B 203
- R.F. Meijer, M. Grapendaal, M.M.J. van Ooyen, B.S.J. Wartna, M. Brouwers, A.A.M. Essers**
Geregistreerde drugcriminaliteit in cijfers; achtergrondstudie bij het Justitieonderdeel van de Nationale Drugmonitor: Jaarbericht 2002
2003, O&B 204
- P.J.J. Tak**
The Dutch criminal justice system; organization and operation - second revised edition
2003, O&B 205
- M. Kromhout, M. van San**
Schimmige werelden; nieuwe etnische groepen en jeugdcriminaliteit
2003, O&B 206
- C.H. de Kogel, C. Verwers**
De longstay afdeling van Veldzicht; een evaluatie
2003, O&B 207
- D.E.G. Moolenaar, G.L.A.M. Huijbregts**
Sanctiecapaciteit 2007; een beleidsneutrale prognose
2003, O&B 208
- R.J.J. Eshuis**
Claims bij de rechtbank
2003, O&B 209
- L. Combrink - Kuiters, E. Niemeyer, M. ter Voert m.m.v. N. Dijkhoff, M. van Gammeren-Zoetewij, J. Kuppens**
Ruimte voor Mediation
2003, O&B 210
- W. van der Heide, A.Th.J. Eggen (red.)**
Criminaliteit en rechtshandhaving 2001; ontwikkelingen en samenhangen
2003, O&B 211
- European Sourcebook**
European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics – 2003
2003, O&B 212
- P.R. Smit, F.P. van Tulder, R.F. Meijer, P.P.J. Groen**
Het ophelderingspercentage nader beschouwd
2003, O&B 213
- B.M. Dijksterhuis, M.J.G. Jacobs, W.M. de Jongste**
De competentiegrens van enkelvoudige kamers in strafzaken
2003, O&B 214
- H.G. van de Bunt, C.R.A. van der Schoot**
Prevention of Organised Crime; a situational approach
2003, O&B 215
- B.S.J. Wartna, N. Tollenaar**
Bekenden van Justitie; een verkennend onderzoek naar de 'veelplegers' in de populatie van vervolgte daders
2004, O&B 216
- D.E.G. Moolenaar, P.P.J. Groen, A.G. Mein, B.S.J. Wartna, M. Blom**
Wegenverkeerswet 1994; evaluatie van de wijzigingen 1998
2004, O&B 217
- W. Faber, A.A.A. van Nunen**
Uit onverdachte bron; evaluatie van de keten ongebruikelijke transacties
2004, O&B 218